

Alena Míšková, Martin Franc, Antonín Kostlán (editoři): *Bohemia docta. K historickým kořenům vědy v českých zemích*

Název obsáhlého díla parafrázuje Balbínův spis *Bohemia docta*, vydaný až posmrtně r. 1777. Na rozdíl od své slavné předlohy, na kterou časově navazuje a doplňuje ji, je kniha kolektivu našich předních historiků vědy zaměřena také a možná především na instituce, které vědeckou práci v českých zemích organizovaly a koordinovaly, od Královské české společnosti nauk až po Československou akademii věd. Podrobné zpracování tohoto tématu bylo dosud velkým dluhem naší historiografie dějin vědy a soubor autorů (tematika je tak rozsáhlá, že ji jeden autor po vzoru Balbínově už dávno nemůže

zvládnout) se tohoto úkolu zhostil neobyčejně úspěšně.

Kniha se zabývá převážně institucemi mimouniverzitními, které byly doposud velmi zanedbávány, a věnuje velkou pozornost i pražské vědě německé (působil zde např. i E. Mach nebo A. Einstein), která k městu a zemi neoddelitelně patřila. Dnes bývá málo zdůrazňováno, že „česká“ věda byla vlastně spíše národní mutací středoevropských nauk, a nikoli čímsi bytostně svébytným. I řada etnických Čechů publikovala své poznatky německy, řečí, která hrála ve vědeckém světě podobnou roli jako dnes angličtina. Stará monarchie

tvořila jeden celek a vědci v rámci ní „cirkulovali“ daleko za zemské hranice, tehdy nepřiliš významné. Teprve za první republiky se tento stav začíná radikálně měnit. Celá řada v knize uvedených vědeckých pracovníků, často odborně špičkových, se „zapletla“ s nacismem či komunismem, některým (J. Pfitzner, J. Šusta) se takováto mesaliance nebo i pouhé podezření z ní staly osudným. Pro ty, kdo pamatují fungování předrevoluční Akademie, je v knize, velmi moderátně a vyváženě psané, mnoho mrazivých momentů, byť to už nebyla doba, kdy se sekaly hlavy v pravém slova smyslu. Mohu vřele doporučit toto dílo všem, kdo se o historii přírodních i humanitních věd v naší zemi zajímají, a nepochybuji, že významně doplní naši mezeru ve znalostech tohoto oboru – bude ozdobou knihovny každého intelektuála.

Pozn. redakce: Kniha získala Cenu poroty při vyhlášení Cen Nakladatelství Academia za rok 2010 (viz str. XVII).

**Academia, Praha 2010, 532 str.
Cena 555 Kč**

Jiří Řehounek, Klára Řehouňková a Karel Prach (editoři): *Ekologická obnova území narušených těžbou nerostných surovin a průmyslovými deponiemi*

V jednom krásném odpoledni se začíná ve starém lomu za vaší obcí něco dít. Přijedou bagry a buldozery a mnoho aut naložených zeminou. Členitý povrch se upraví do roviny, pionýrská vegetace se odstraní a místo ní je nasypána ornice. Do té se pak vysázejí stromy, někdy listnaté, často jehličnaté. Že jste něco takového nikdy neviděli a přijde vám to přehnané? Přesto se to každoročně děje na výspěch, v písčokovných nebo v lomech po celé republice. Jde o technické rekultivace, které jsou z pohledu rekultivátorů nutností, ale z pohledu biologa a ochránáře vyloženou pohromou ničící biotopy mnoha chráněných a ohrožených druhů. Existuje k nim přitom alternativa – přirozená nebo ekologická obnova, o níž a jejich výhodách je tato knížka.

Útlé dílo trojice editorů, 11 hlavních autorů a několika desítek spoluautorů je klíčem k tomu, jak tuto nežádoucí situaci změnit. Na 176 stranách textu nás v 11 kapitolách autoři seznamují s celou problematikou, která s ekologickou obnovou území narušených těžbou souvisí. Začíná se ekologií obnovy, pokračuje se rozpory při obnově těžebních prostorů z pohledu legislativy a zájmů ochrany přírody a poté se již text věnuje jednotlivým typům území narušeným těžbou. Velká pozornost je zaměřena na výspyky, dále pak kamenolomy, pískovny a štěrkovny, těžebny jílu i rašeliniště a nakonec na odkaliště. Násle-

dující kapitola se zabývá významem míst bývalé těžby jako objektů ochrany přírody a na ni navazující těžbou obecných zásad, jak místa narušená těžbou obnovit způsoby blízkými přírodě. Nechybějí ani kontakty na editory a hlavní autory kapitol, které publikaci uzavírají.

Jednotlivé části zabývající se konkrétním typem území narušených těžbou jsou přehledně členěny. Po úvodu následují informace o geologii a geomorfologii, podobě technických rekultivací daného typu území a o možnostech a potenciálu jejich obnovy blízké přírodě. Následuje přehled území, kterého se to týká, a také rozdíly mezi hlavními oblastmi nebo subtypy. V každé kapitole je rovněž uveden detailní přehled chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů, kteří dané plochy samovolně osídľují a pro něž zřejmě nejčastěji významná refugia. Z praktického hlediska jsou velmi důležité podrobně rozebrané příklady dobré a špatné praxe rekultivací daného typu území. Vše doplňuje přehled specifických zásad obnovy a závěrem bohatá literatura vztahující se k dané problematice.

Kniha je psána srozumitelně a čtivě a doprovází ji množství kvalitních fotografií území zasažených těžbou, příkladů dobré i špatné rekultivační praxe a také několika druhů rostlin a živočichů. Přesto se jí ale nevyhnulo několik drobných chyb a nedostatků. Tím nejzásadnějším je

z mého pohledu absence kapitoly o hlinících, tedy místech, kde se těžila hlína např. na výrobu cihel. Těchto ploch je v rámci ČR určitě více než těžeben jílu nebo rašeliny, ale přesto se jim v knize nevěnuje pozornost. Moje další výtky směřuje k místy příliš častému používání latinských jmen. U každého druhu by stačilo uvést je pouze jednou, ale autoři je používají opakovaně a někdy naopak zcela zapomenou na jména česká (botanická jména na str. 81). Knížce se také nevyhnul tiskařský šotek, ale různých překlepů není mnoho. Obyvatele Brna a okolí ovšem zarazí, že autoři ve výčtu zvláště chráněných území souvisejících s těžbou zapomněli třeba na NPP Červený kopec.

Přes několik výše uvedených námitek se kniha autorům i editorům náramně povedla. Je dobře zpracovaná, ale hlavně je velmi potřebná. Ve své ochranné praxi se totiž stále setkávám s neznalostí a odmítáním myšlenek uvedených v této publikaci, ale s ní po ruce mohou této mnohohlavé sani čelit mnohem snáze. Vřele ji doporučuji všem biologům a ochránářům, tímto směrem orientované veřejnosti a také úředníkům, kteří pracují v ochraně přírody. Kniha vás čtivou formou poučí, ale také dodá argumenty k tomu, aby se změnila neutěšená situace, kdy technické rekultivace ničí velmi cenná území s chráněnými a ohroženými druhy. Jejím hlavním poselstvím je, že přirozená nebo ekologická obnova představuje vhodnou alternativu technických rekultivací a pro přírodu je ve většině případů a na téměř celém území ČR po všech stránkách včetně ekologických úspor lepší.

**Calla, České Budějovice 2010,
176 str. Knihu mohou zájemci zdarma
získat na webové stránce: www.calla.cz**